

Jongeren in de coronacrisis

25 juni 2020; RIVM, Corona Gedragsunit.

Vraag: Hoe gaat het met de inzet van jongeren (16 – 24 jaar) in de strijd tegen het corona-virus?

Antwoord:

De hygiënemaatregelen worden door jongeren over het algemeen goed nageleefd. De anderhalvemetermaatregel vinden jongeren het lastigst, met name als ze met vrienden/familie afspreken. Buiten/ op straat lukt het hen beter, vanwege de ruimte en omdat ze rekening willen houden met kwetsbare mensen. Voor de maatregel vermijd drukte is veel draagvlak, maar deze wordt door velen wel als onduidelijk ervaren. Wat betreft testen geven jongeren aan zich willen laten testen bij een accumulatie van klachten en ze zijn bereid om in thuisquarantaine te gaan bij een positieve uitslag.

Jongeren melden een toename van psychische klachten sinds het uitbreken van de pandemie. In het bijzonder jongeren die al kwetsbaar waren hebben het zwaar met de gevolgen van de maatregelen. Inmiddels lijken veel jongeren zich weer wat beter te voelen omdat ze weer vaker vrienden hebben opgezocht nu de maatregelen zijn versoepeld. Echter, dit geldt niet voor alle jongeren.

Goed in je vel zitten is vermoedelijk belangrijk om de motivatie op te brengen om de gedragsregels te blijven volgen*.

**assumptie op basis van theoretisch kader en niet op basis van analyse van de huidige data*

Sinds half april voert het RIVM samen met GGD'en onderzoek uit naar gedrag en welbevinden van mensen in de strijd tegen het corona-virus. In deze memo zoomen we in op de resultaten die in het vragenlijstonderzoek en in de verdiepende interviews zijn opgehaald bij jongeren.

Samenvatting

Een derde van de jongeren meldt een toename van psychische klachten

Een derde van de 1.519 jongeren (16–24 jaar) die in de periode 27 mei–1 juni 2020 deel hebben genomen aan het vragenlijstonderzoek naar gedragsmaatregelen en welbevinden van RIVM met de GGD'en, meldt een toename van psychische klachten zoals stress, somberheid, angst en slaapproblemen. Van de 35 jongeren die hebben deelgenomen aan verdiepende interviews, geeft het merendeel aan geen behoefte te hebben aan psychologische hulp. Uit de interviews blijkt dat veel jongeren een mentorfiguur hebben naar wie ze toe kunnen voor raad en advies, waarvan ze melden dat dat een positieve invloed heeft op het naleven van de maatregelen. Veel jongeren geven aan dat ze zich weer beter voelen

omdat ze weer vaker vrienden opgezocht hebben nu de maatregelen zijn versoepeld.

Het lukt jongeren in de meeste situaties de maatregelen na te leven

Het lukt jongeren in de meeste situaties bezoek te beperken, handen te wassen en de andere hygiënemaatregelen na te leven. Jongeren vinden het lastig om maatregelen na te leven die ten koste gaan van hun sociale leven. Er is onder jongeren minder draagvlak voor deze maatregelen als ze nog langer zes weken of maanden langer aan zouden houden.

Jongeren vinden de anderhalvemetermaatregel het lastigst na te leven

In de meeste situaties lukt het jongeren 1,5 meter afstand te houden, maar ze vinden dit de maatregel die het lastigst is na te leven. Het hangt echter wel af van de situatie. Uit de interviews blijkt dat het veel jongeren buiten/ op straat wel lukt, vanwege de ruimte en omdat ze rekening willen houden met kwetsbare mensen. Met vrienden/familie (binnen) afspreken, op het werk en in de supermarkt lukt afstand houden het minst goed. Bij vrienden/familie is er vertrouwen dat ze alleen in de buurt komen als ze geen klachten hebben. Daarnaast wordt nabij contact belangrijker gevonden dan het risico op besmettingen en zien ze anderen in hun directe omgeving die de maatregel ook niet (meer) opvolgen.

Drukke vermijden heeft draagvlak onder jongeren, maar is niet altijd duidelijk

Er is een groot draagvlak voor de maatregel om drukke te vermijden, hoewel bijna een derde van de geïnterviewden aangeeft deze maatregel niet duidelijk te vinden. In interviews noemen jongeren als belangrijke redenen om drukke plekken te vermijden: er vertrouwen in hebben dat de maatregel helpt om de verspreiding van het coronavirus tegen te gaan, solidariteit met kwetsbare anderen en bewust geen drukke plekken bezoeken (zelfregulatie).

Een ruime meerderheid van de jongeren zegt zich te laten testen bij klachten

Een ruime meerderheid van de jongeren zegt zich te laten testen bij een accumulatie van klachten. Als de test zou aangeven dat het coronavirus aanwezig is, zeggen bijna alle jongeren ervoor te zullen kiezen om in thuis-quarantaine te gaan. Jongeren zien een negatieve testuitslag niet als vrijbrief om te stoppen met het naleven van de maatregelen. De ervaren vatbaarheid voor COVID-19-infectie is bij jongeren gelijk aan die van volwassenen, maar jongeren zouden het minder erg vinden als ze het virus zouden krijgen.

De meeste jongeren willen zich laten vaccineren

Als er een vaccin is tegen het coronavirus, wil 71% zich laten vaccineren.

Brongegevens

Voor de kwantitatieve uitspraken in percentages zijn de gegevens gebruikt van 1.519 jongeren (16–24 jaar) uit de derde ronde van het vragenlijstonderzoek naar gedragsmaatregelen en welbevinden van het RIVM met de GGD'en, in de periode 27 mei–1 juni 2020. Van de respondenten is 30% man, 70% vrouw. 15% is 16–17 jaar, 85% is 18–24 jaar. Een tweede bron voor deze analyse zijn (telefonische) interviews met 35 jongeren. De interviews zijn gehouden in de periode 3–10 juni 2020. Voor dit onderzoek naar jongeren is samengewerkt met onderzoekers van de UvA, vakgroep Forensische Orthopedagogiek. 15 jongeren zijn geselecteerd omdat zij een vorm van jeugdhulp ontvangen, in een opvang verbleven en/of praktijkonderwijs volgen. De andere 20 jongeren zijn geselecteerd uit de steekproef. De interviews duurden gemiddeld drie kwartier.

Resultaten in meer detail

Welbevinden

De jongere respondenten geven hun leven op dit moment gemiddeld een rapportcijfer van 6,7 en 16% geeft hiervoor een cijfer lager dan 6. Voor andere respondenten dit respectievelijk een 7,2 en 9%.

Hoewel 31% van de jongeren zich zorgen maakt over het virus en er vaak aan denkt, is er een groep van 41% die aangeeft dit niet of maar beperkt te ervaren. Dit laatste horen we ook terug in de interviews met jongeren, waarin een deel benoemt dat de situatie ook iets positiefs heeft gebracht. Zo was er meer ruimte om te doen wat ze zelf wilden en konden sommigen meer creatief bezig zijn met bijvoorbeeld schrijven en pianospelen.

Vergeleken met de periode vóór de coronamaatregelen meldt 36% van de jongeren een toename van psychische klachten ten opzichte van de periode voor de maatregelen. Jongeren rapporteren een consequente toename in klachten zoals angst (26% meer angstklachten; 12% minder), somberheid (43% meer; 10% minder), stress (40% meer; 19% minder) en moeite met slapen (34% meer; 8% minder problemen). Het merendeel van geïnterviewde jongeren geeft aan geen behoefte te hebben aan psychologische hulp hiervoor. Van degenen die wel hulp ontvangen of daar behoefte aan hebben, zijn de meeste negatief over de digitale communicatie met hulpverleners.

Uit de interviews blijkt dat de meeste jongeren naast hun ouder(s) iemand hebben naar wie ze toe kunnen voor raad en advies, een zogenaamde mentorfiguur, zoals een oudere collega, vrienden van ouders of een begeleider van school. Gesprekken met een mentorfiguur hebben voor het merendeel van de jongeren een positieve invloed op het naleven van de maatregelen, doordat ze zich bewuster worden van hun eigen handelen, het hen motiveert om vol te houden en de ervaring en beleving van mensen die ouder zijn dan zij ervoor zorgt dat ze de maatregelen serieuzer nemen.

Jongeren gaven in de interviews aan dat ze door de versoepelingen vrienden weer meer in het echt zijn gaan zien, wat ook een positief effect heeft op hoe jongeren zich voelen.

Opvallend vanuit de interviews is dat vrijwel alle 7 jongeren die in groepen samenwonen, zoals een woongroep of opvanglocatie, aangeven aan dat het door de coronacrisis niet goed met hen gaat, variërend van een dipje tot veel moeilijkheden ervaren door de situatie. Als de situatie voor de coronacrisis al lastig was, zijn de problemen verergerd en is het moeilijk om daarvan te herstellen.

Maatregelen – naleving en draagvlak

Jongeren slagen er meestal in om de hygiënemaatregelen na te leven, maar dat varieert per situatie. Bij jongeren is de hoge naleving van de gedragsmaatregel om in de elleboog te niezen opvallend.

Voor de nog geldende maatregelen bestaat een breed draagvlak onder de jongeren, omdat ze de maatregelen als een noodzakelijk kwaad zien om de verspreiding van het virus onder controle te krijgen. Een beperkt aantal jongeren zou echter graag een differentiatie zien van de aanpak, waarbij voor jongeren meer versoepelingen gelden, zolang ze maar niet in contact komen met ouderen of andere kwetsbare groepen. Een enkeling is nog sceptischer ten aanzien van de maatregelen en ziet er het nut niet van in.

De anderhalvemetermaatregel en de maatregel om drukte te vermijden worden hierna verder besproken.

1,5 meter

Naleving

57 % van de jongeren vindt het (heel) moeilijk om altijd 1,5 meter afstand te houden. Twee op de vijf geïnterviewde jongeren geeft aan dat naleving van de anderhalvemetermaatregel lukt of probeert dit in elk geval zo veel mogelijk. Een kwart van de geïnterviewde jongeren geeft aan dat dit niet altijd lukt. Wanneer het wel en niet lukt is wel heel situatie-afhankelijk.

Zo blijkt uit de vragenlijst dat voor de situaties 'frisse neus halen of buiten sporten' en 'medicijnen ophalen of doktersbezoek' andere mensen zelden binnen de 1,5 meter afstand te komen. Ook uit de interviews met jongeren komt naar voren dat 1,5 meter afstand houden het beste lukt in de openbare ruimte en op straat. De meest genoemde redenen hiervoor zijn dat er buiten voldoende ruimte is, omdat ze de regels van de overheid willen opvolgen en omdat ze rekening willen houden met anderen, zoals mensen met een kwetsbare gezondheid en ouderen. Uit de vragenlijst kwam ook effectiviteitsrespons naar voren als mogelijke reden waarom afstand houden lukt: 61% van de jongeren geeft aan dat 1,5 meter afstand houden (heel) veel helpt om de verspreiding van het coronavirus tegen te gaan.

Uit de vragenlijst blijkt dat het meer dan de helft van de jongeren regelmatig of vaker niet lukt 1,5 meter afstand te houden bij het

boodschappen doen, buitenshuis werken en het bezoeken van familie of vrienden. Dit zijn ook de drie situaties die in de interviews het vaakst worden genoemd waarbij het niet lukt om 1,5 meter afstand te houden.

De meest genoemde situatie waarbij het niet lukt om 1,5 meter afstand te bewaren is als ze met vrienden en/of familie (waarmee ze geen huishouden delen) ergens binnen afspreken. De reden die het vaakst wordt aangedragen is risicoperceptie: geïnterviewden verwachten dat de kans klein is dat zij besmet worden als zij zich omringen met vrienden of familie. Ze vertrouwen erop dat vrienden/familie alleen in de buurt komen als ze geen klachten hebben. Uit de vragenlijst blijkt eveneens dat jongeren een lage risicoperceptie hebben: 37% van de jongeren acht het (heel) onwaarschijnlijk om besmet te raken met het coronavirus (18% (heel) waarschijnlijk; 46% neutraal) en 44% vindt het (helemaal) niet erg als ze besmet worden (tegenover 25% die het (heel) erg vindt). Jongeren vinden het in vergelijking met andere leeftijdsgroepen minder erg om besmet te worden. Ook wordt nabij/fysiek contact belangrijker gevonden dan het risico om besmet te worden met het virus. De derde reden die door de geïnterviewde jongeren wordt genoemd is dat andere mensen in de omgeving zich niet aan de regel houden of hier negatief tegenover staan of dat het in de vriendengroep of familie van de geïnterviewde niet de sociale norm is om je aan de 1,5 meter afstand te houden. 40% van de jongeren gaf aan dat in hun naaste omgeving 1,5 meter afstand houden de sociale norm is. 30% zegt dat dat (helemaal) niet zo is. Een meer algemene reden die een rol kan spelen bij het niet naleven van de anderhalvemetermaatregel is zelfeffectiviteit. Uit de vragenlijst blijkt dat 57% van de jongeren het moeilijk vindt om 1,5 meter afstand te houden.

Jongeren die in groepen samenwonen, zoals een woongroep of opvanglocatie, geven aan dat het op die locatie niet lukt om de anderhalvemetermaatregel na te leven, vanwege de fysieke ruimte en de drukte daar.

Draagvlak

Ruim 69% van de jongeren die de vragenlijst heeft ingevuld, geeft aan achter de anderhalvemetermaatregel te staan. Dit neemt af naar 51% als de maatregel nog 6 weken duurt. Als de maatregel nog een half jaar duurt, staat nog 31% van de jongeren achter de maatregel.

Vermijd drukte

Naleving

Het overgrote deel van de geïnterviewde jongeren geeft aan dat ze drukke plekken proberen te vermijden. De belangrijkste reden die daarvoor wordt genoemd is dat ze op dit moment geen behoefte hebben om een drukke plek te bezoeken. Daarnaast speelt een belangrijke rol dat jongeren geloven dat drukte vermijden de kans op besmetting verkleint (effectiviteitsrespons). Dit blijkt ook uit de resultaten van het vragenlijstonderzoek. Hierin geeft 87% van de jongeren aan dat ze er vertrouwen in hebben dat de maatregel helpt om de verspreiding van het coronavirus tegen te gaan. Een andere belangrijke reden om drukke plekken te vermijden is dat jongeren zich verantwoordelijk of solidair voelen met andere mensen of omdat ze zelf niet ziek willen worden.

Tevens wordt door de geïnterviewden vaak de reden genoemd dat mensen zich bewust tot doel stellen om geen drukke plekken te bezoeken (ook wel zelfregulatie genoemd). Als ze wel een drukke plek willen bezoeken denken ze van te voren na hoe ze dit zullen aanpakken. Opvallend is dat geïnterviewden in dat geval noemen dat ze dan alleen naar zo'n plek gaan als ze daar 1,5 meter afstand kunnen houden. Met andere woorden: een plek wordt niet als te druk beschouwd als je nog 1,5 meter afstand tot elkaar kunt houden.

Hoewel in de vragenlijst niet direct gevraagd is naar behoefte of zelfregulatie, is wel uitgevraagd of jongeren het moeilijk of makkelijk vinden om drukke plekken te vermijden. 50% van de jongeren geeft aan dit makkelijk te vinden, 21% geeft aan dit moeilijk te vinden. Tevens is in de vragenlijst gevraagd of jongeren de meeste andere mensen in hun naaste omgeving drukte zien vermijden (sociale norm). Daar was 62% het mee eens. Hoewel de rol van 'sociale norm' niet werd genoemd in de interviews als reden om drukte te vermijden, kan dit mogelijk wel een rol spelen.

Draagvlak

Ruim 80% van de jongeren die de vragenlijst heeft ingevuld, geeft aan achter de maatregel 'vermijd drukte' te staan. Dit neemt af naar bijna 70% als de maatregel nog 6 weken duurt. Als de maatregel nog een half jaar duurt, staat nog 44% van de jongeren achter de maatregel. In de interviews is aan jongeren gevraagd of ze de maatregel duidelijk vinden. Hoewel een kwart van de geïnterviewden aangeeft de maatregel duidelijk te vinden, geeft bijna een derde aan deze niet duidelijk te vinden. De onduidelijkheid zit hem in het feit dat iedereen een ander idee heeft bij wat 'drukke' is en daarbij is het ook locatie- en tijdafhankelijk, wat maakt dat je niet altijd vooraf weet of het druk is. De helft van geïnterviewde jongeren geeft aan de afgelopen weken plekken bezocht te hebben waar het druk was, zoals in de trein, een winkel, in de winkelstraat, in het park en op het strand. De meerderheid van hen had vooraf niet verwacht dat het daar op dat moment druk zou zijn.

Testen

Wel/niet laten testen

16% van de jongeren geeft aan op het moment dat de vragenlijst werd ingevuld, klachten te hebben die op een COVID-19 infectie zouden kunnen wijzen. Het gaat meestal om klachten als hoesten/niezen (8%) en neusverkouden (6%), zelden koorts (0%) of verhoging (1%). Van deze groep zou 25% zich willen laten testen (58% niet, 17% weet het niet). 84% van de jongeren heeft geen klachten op het moment dat de vragenlijst werd ingevuld. Hiervan geeft 62% aan dat zij zich laten testen als zij corona-gerelateerde klachten hebben. Hoewel niet iedereen zich laat testen bij corona-gerelateerde klachten, staat een ruime meerderheid van de ondervraagde jongeren (88%) wel achter het testbeleid.

Uit de interviews met jongeren blijkt dat de meesten zich pas laten testen als ze meerdere symptomen hebben, klachten langer aanhouden of erger zijn dan alleen hoesten of verkoudheid. Een derde van de geïnterviewde jongeren geeft aan zich te laten testen als ze koorts hebben in combinatie

met klachten aan de luchtwegen, zoals benauwdheid en/of hoesten. Bij klachten die ze wel vaker hebben (vanwege bijvoorbeeld hooikoorts) zouden ze zich niet testen omdat ze dit dan niet relateren aan corona. Voor iets meer dan een derde van de respondenten is hoesten of benauwdheid – of een combinatie van beide – voldoende reden om zich te laten testen. Verkoudheid wordt door weinig respondenten genoemd en als dit wel wordt genoemd, dan is dit in combinatie met benauwdheid en koorts. De twee meest genoemde redenen om zich te laten testen zijn zekerheid willen hebben of je wel/geen corona hebt en anderen niet willen besmetten. Deze anderen kunnen (kwetsbare) onbekenden zijn, maar ook naasten (zoals ouders) of cliënten op het werk.

Een aantal van de geïnterviewde jongeren geeft aan zich niet te laten testen bij corona-gerelateerde klachten, of het nog niet te weten.

Gedrag bij positieve/negatieve uitslag

Uit de vragenlijst blijkt een grote bereidheid om twee weken in thuisisolatie te gaan handelen bij een positieve testuitslag: 94% van de ongevraagde jongeren zou dit doen. 76% van de jongeren zou in thuisisolatie gaan als een gezinslid/huisgenoot positief is getest, en maar 25% als ze iemand buiten hun huishouden hebben ontmoet die positief getest is op corona (al geeft ook 43% van de jongeren aan niet te weten of ze dat zouden doen). Er is veel overeenstemming onder de geïnterviewde jongeren als het gaat om hoe te handelen bij een positieve of negatieve testuitslag. Als de test aangeeft dat het coronavirus aanwezig is bij geïnterviewden, zal bijna iedereen ervoor kiezen om in thuis-quarantaine te gaan. Geen van de geïnterviewde jongeren ziet een negatieve testuitslag als vrijbrief om te stoppen met het naleven van de maatregelen.

Vaccinaties

Als er een vaccin is tegen het coronavirus, wil 71% zich laten vaccineren, 12 % wil zich niet laten vaccineren, de rest weet het nog niet.

Deze verkenning is gebaseerd op onderzoek uitgevoerd door het RIVM in samenwerking met de Universiteit van Amsterdam en met steun van NWO en ZonMw.

Auteurs

Jeroen Pennings
Michelle Zonneveld
Annerike Gorter
Guus Luijben
Marijn de Bruin

Meelezers

Pita Spruijt
Caroline van Rossum
Carolien van den Brink
Mariken Leurs